

اشاره

این مقاله بخشی از یک طرح پژوهشی است که در سال ۱۳۸۸ توسط نویسنده، به عنوان مجری طرح، با همکاری داراب ظفریان، آزیتا رضوی، فرخناز فردوسیان و معصومه سالمی و نیز بابک زمانی پور به عنوان ناظر، با حمایت شورای تحقیقات آموزش و پرورش چهارمحال و بختیاری به انجام رسیده است.

کلیدواژه‌ها: دبیران تاریخ، آموزش تاریخ، تاریخ

مقدمه

نگرش‌های دانش آموزان نسبت به موضوعات مختلف درسی حاصل موقفيت‌ها یا شکست‌های آنان در گذشته است و در علاقه‌مندی یا بی‌علاقگی آنان به آموزش‌هایی که در مدرسه به آن‌ها داده می‌شود، تأثیر بسزایی دارد. در حقیقت نگرش دانش آموز نسبت به یک موضوع درسی بخشی از جریان

قاسم فتاحی، دبیر تاریخ شهر کرد

نگرش دانش آموزان نسبت به توانایی علمی و حرفة‌ای دبیران، در آموزش تاریخ

پیشرفت تحصیلی او را تشکیل می‌دهد.

در اینجاد نگرش مثبت یا منفی نسبت به درس تاریخ عواملی چون کتاب درسی، معلمان و دبیران، مسئولان مدارس، دوستان، والدین و رسانه‌ها و ابزارهایی چون صدا و سیما، نشریات، سایت‌های اینترنتی و... که به عنوان متغیرهای این پژوهش نیز به کار رفته‌اند، نقش تعیین‌کننده‌ای دارند.

یکی از فرضیات پژوهش که موضوع مقاله حاضر را نیز تشکیل می‌دهد این است که: «بین توانایی علمی و حرفه‌ای دبیران تاریخ، با نوع نگرش دانش‌آموزان به درس تاریخ رابطه وجود دارد». در این مقاله به همین موضوع پرداخته می‌شود.

نقش مریبان و معلمان درس تاریخ

با پیشرفت‌ها و تحولات شکرگ علمی جهان در دنیای ارتباطات و فناوری اطلاعات، هنوز هیچ جایگزینی برای معلم یافت نشده است. بنابراین، هر تغییر و تحولی در کیفیت آموزشی و هر تحولی و هر تلاشی برای تغییر بنیادی نظام، بدون تحول در نظام معلمی امکان‌پذیر نخواهد بود. (شاه محمدی، ۱۳۹۱: ۱۰)

یکی از عوامل مؤثر در نوع نگرش و تنوع دیدگاه

دانش‌آموزان به درس تاریخ علاوه بر محتوای کتاب‌های درسی، دبیران تاریخ و شیوه تدریس آن‌هاست.

برای پی بردن به نوع نگرش دانش‌آموزان سال سوم متوسطه استان چهارمحال و بختیاری، نسبت به نقش دبیران تاریخ (توانایی علمی و حرفه‌ای و شیوه تدریس آنان) در علاقمند کردن دانش‌آموزان به درس تاریخ، دو سؤال در پرسش‌نامه پژوهش طرح گردیده است.

جامعه‌آماری مورد نظر در این پژوهش کلیه دانش‌آموزان سال سوم متوسطه استان چهارمحال و بختیاری در سال تحصیلی ۱۳۸۷-۸۸، به تعداد ۱۹۲۱۶ نفر دختر و پسر، بودند که در رشته‌های علوم انسانی، علوم و معارف اسلامی، علوم تجربی،

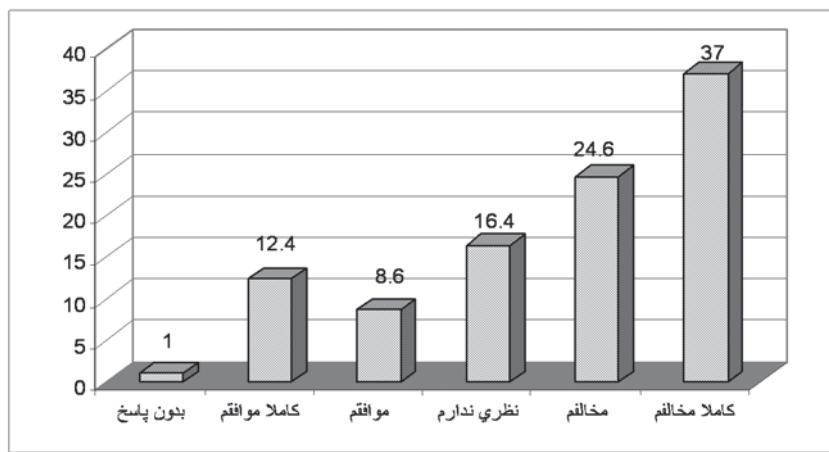
ریاضی فیزیک، فنی و حرفه‌ای، کشاورزی و کارشناس مشغول تحصیل بوده‌اند. در این تحقیق به دلیل بزرگ بودن جامعه‌آماری، از فرمول کوکران استفاده شده است. برای اینکه نمونه انتخاب شده نماینده واقعی جامعه مورد پژوهش باشد، از نمونه‌گیری طبقه‌ای مناسب با حجم استفاده شد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش علاوه بر منابع اسنادی (کتابخانه‌ای)، پرسش‌نامه، نگرش سنج است که با روش لیکرت تهیه شد. پرسش‌نامه ۴۰ سؤالی نگرش سنج، نگرش دانش‌آموزان را نسبت به درس تاریخ و به روش درجه‌بندی لیکرت مورد سنجش نگرش قرار می‌داد. طیف سنجش نگرش دانش‌آموزان به درس تاریخ و توانایی علمی و حرفه‌ای دبیران تاریخ مشتمل بر دو گویه به سبک طیف لیکرت است.

نتایج استخراج پاسخ سوالات دانش‌آموزان بیانگر موارد زیر است. در پاسخ به این سؤال که:

توانایی علمی و حرفه‌ای دبیر تاریخ عامل علاقه‌مندی به درس تاریخ نیست
طبق جدول یک، ۶۱/۶ درصد پاسخ‌گویان با گویه فوق، یعنی «توانایی علمی و حرفه‌ای دبیران تاریخ عامل علاقه‌مندی

جدول ۱: فراوانی و درصد پاسخ‌های داده شده به این گویه

سؤال	مجموع	درصد	تعداد
بدون پاسخ	۲۵	۱	۵
کاملاً موافق	۶۲	۴/۱۲	۶۲
موافق	۴۳	۷/۸	۴۳
نظری ندارم	۸۲	۴/۱۶	۸۲
مخلفم	۱۲۳	۷/۲۴	۱۲۳
کاملاً مخالف	۱۸۵	۳۷	۱۸۵
جمع	۵۰۰	۱۰۰	۱۰۰

بادش باشد که کلاس او کلاس تبلیغات نیست، بلکه کلاس تعليم و تفکر است. او باید «فرهنگی» باشد؛ فرهنگی ترین معلم کلاس‌ها، باید معلمان تاریخ باشند. (کیوان، ۱۳۸۵: ۱۷-۱۵)

بنابراین در قدم اول، برای توفيق در تحقق هدف‌های درس تاریخ، باید به علاقه‌مندی و انگیزه درونی معلمان و دانش‌آموزان، توجهی خاص داشت. ضرورت و توجه به علاقه و انگیزه این دو گروه از آن روست که هر دو با انسان‌ها، واقعه‌ها و دوره‌های سر و کار دارند که ناچارند به قضاوت نیک و بد درباره آن‌ها و رد قبول آن‌ها پردازنند.

منابع

- آرام، محمدباقر (۱۳۷۹)، درآمدی بر روش تدریس تاریخ رشد آموزش تاریخ، سال دوم، شماره مسلسل، پاییز ۱۳۷۹.
- آلپورت، گوردن دیلیو و جونز، ادوارد ای (۱۳۷۱)، روانشناسی اجتماعی از آغاز تا کنون، ترجمه محمدتقی مشنی، مشهد، آستان قدس رضوی.
- اتحادیه، منصوره (۱۳۸۴)، تاریخ اجتماعی ایران در این استاد، گفت‌و‌گویندگان: مسعود جوادیان و دکتر نصرالله صالحی، رشد آموزش تاریخ، شماره مسلسل ۱۸، بهار ۱۳۸۴.
- افضلان، فریده (۱۳۸۴)، دانش‌آموزان و تاریخ رشد آموزش تاریخ، دوره ششم، شماره ۴، شماره ۲.

بدون شک تاریخ عاملی است برای خودآگاهی جامعه، و معلم تاریخ کسی است که با نگاه و فکر تاریخی و با در نظر گرفتن دو عامل زمان و مکان برای تشخیص و یافتن تفاوت‌ها و تغییرات کمی و کیفی و بیان خردورزانه و منصفانه آن‌ها می‌کوشد. بدین‌سان اگر جوانان ما به مبانی ملی و هویت بومی خود بتووجه شدند، لازم است کارکرد معلمان تاریخ را بررسی کرد.

معلم تاریخ در درجه اول لازم است کتاب‌خوانی روشنفکر باشد. معلم تاریخ، زمانی روشنفکر است که با مقولات علمی، جامعه‌شناسی، دین‌شناسی، فرهنگ‌شناسی، روان‌شناسی، زبان‌شناسی، و به خصوص برای درس تاریخ ایران، با ادبیات فارسی، آشنایی پیدا کرده باشد. معلم دانشور تاریخ

به درس تاریخ نیست» مخالف بوده و ۱۶۴ درصد نیز نظری در این مورد ندارند.

شیوه تدریس تاریخ و به کارگیری روش‌های نوین باعث علاقه‌مندی بیشتر دانش‌آموزان به این درس نمی‌شود

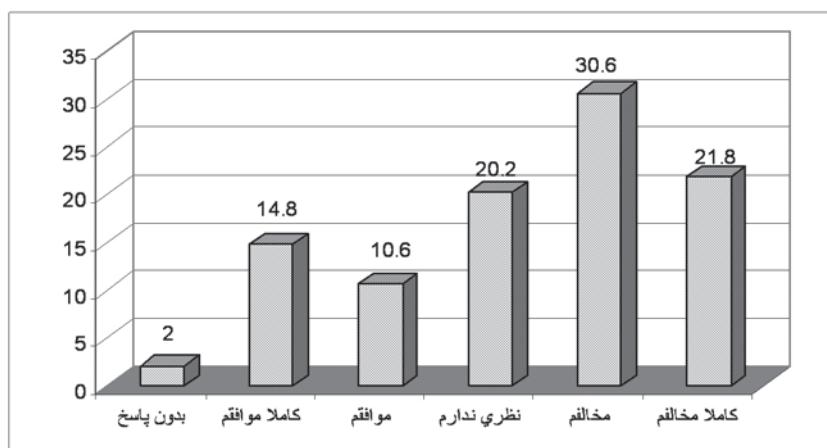
طبق جدول دو، ۵۲/۴ درصد پاسخ‌گویان با گویه فوق، یعنی «شیوه تدریس تاریخ و به کارگیری روش‌های نوین باعث علاقه‌مندی بیشتر به درس تاریخ نمی‌شود» مخالفاند و ۲۰/۲ درصد نیز نظری در این مورد ندارند.

نتیجه آزمون فیشر نشان می‌دهد که توانایی علمی و حرفه‌ای دیپان تاریخ بر نگرش مثبت و میزان گرایش آن‌ها به درس تاریخ تأثیر داشته است. در این آزمون sig کمتر از ۵ درصد می‌باشد که نشان‌دهنده تأیید فرضیه فوق است.

نتایج این پژوهش و پژوهش‌های محدود قبلی نشان می‌دهد که معلمان در نوع نگرش دانش‌آموزان به موضوعات درسی به خصوص درس تاریخ نقش مؤثری دارند.

جدول ۲: فراوانی و درصد پاسخ‌های داده شده به این گویه

سؤال ۳۶	تعداد	درصد
بدون پاسخ	۱۰	۲
کاملاً موافق	۷۴	۷/۱۴
موافق	۵۳	۶/۱۰
نظری ندارم	۱۰۱	۲/۲۰
مخلف	۱۰۳	۷/۳۰
کاملاً مخالف	۱۰۹	۸/۲۱
جمع	۵۰۰	۱۰۰

- حرفاء ای معلمان در نیوزیلند، مجله رشد آموزش راهنمایی تحصیلی، شماره ۱، مهرماه ۱۳۹۱، دوره ۱۸.
۲۲. شعبانی، رضا (۱۳۸۱)، نسبت زمان و تاریخ گفت و گو با دکتر رضا شعبانی، گفت و گو کنندگان: مسعود جوادیان و طوبی فاضلی پور، رشد آموزش تاریخ، سال چهارم، شماره مسلسل ۱۰.
۲۳. شمیلت، دنیس (۱۹۸۷)، نوجوانان و تاریخ. ترجمه حشمت‌الله سلیمی، (۱۳۸۶)، رشد آموزش تاریخ، دوره نهم، شماره ۱، شماره مسلسل ۲۸.
۲۴. صالحی، نصرالله (۱۳۸۵)، دیوار کوتاه درس تاریخ رشد آموزش تاریخ، دوره هشتم، شماره ۲، شماره مسلسل ۲۵.
۲۵. کیوان، مهدی (۱۳۸۰)، تفکر تاریخی. گفت و گو با دکتر مهدی کیوان، گفت و گو کنندگان: مسعود جوادیان، رشد آموزش تاریخ، سال سوم، شماره مسلسل ۸.
۲۶. کیوان، مهدی (۱۳۸۵)، درباره شیوه تدریس تاریخ در دوره متوسطه، رشد آموزش تاریخ، دوره هشتم، شماره ۱، شماره مسلسل ۲۴.
۲۷. کریمی، یوسف (۱۳۷۹)، روان‌شناسی اجتماعی، تهران، ارسیاران، چاپ هفتم.
۲۸. گودرزی، محمد (۱۳۸۵)، چگونگی علاقه‌مندی‌زایی دانش آموزان به درس تاریخ معاصر ایران، رشد آموزش تاریخ، دوره هفتم، شماره ۳، شماره مسلسل ۲۲.
۲۹. نوابی، عبدالحسین (۱۳۷۹)، آموزش تاریخ گفت و گو با دکتر عبدالحسین نوابی، گفت و گو کنندگان: جواد عباسی و جمشید نوروزی، رشد آموزش تاریخ، سال دوم، شماره مسلسل ۴.
۳۰. حسنی، عطاء‌الله (۱۳۸۰)، از دنیای ایلات و عشایر تا دنیای معلمی، گفت و گو با دکتر عطاء‌الله حسنی، رشد آموزش تاریخ، دوره دهم، شماره ۲، شماره مسلسل ۳۵ تابستان ۱۳۸۰.
۳۱. خیراندیش، عبدالرسول (۱۳۷۹)، مسئولیت و منزلت معلم تاریخ رشد آموزش تاریخ، سال دوم، شماره مسلسل ۳، پاییز ۱۳۷۹.
۳۲. خیراندیش، عبدالرسول (۱۳۷۹)، درس تاریخ و معلمان آن در قرن نیروی انسانی، رشد آموزش تاریخ، سال دوم، شماره مسلسل ۴، زمستان ۱۳۷۹.
۳۳. خیراندیش، عبدالرسول (۱۳۸۰)، دیران تاریخ، مرزبانان تاریخ و فرهنگ ایران رشد آموزش تاریخ، سال سوم، شماره مسلسل ۶، تابستان ۱۳۸۰.
۳۴. خیراندیش، عبدالرسول (۱۳۸۱)، دغدغه‌ها و دلستگی‌های یک معلم تاریخ رشد آموزش تاریخ، سال چهارم، ۱۳۸۱، شماره مسلسل ۱۰.
۳۵. دلارو، علی (۱۳۸۳)، روش تحقیق در روان‌شناسی اجتماعی و علوم تربیتی (ویرایش سوم)، تهران، نشر ویرایش، چاپ پانزدهم.
۳۶. رشید یاسمی، غلامرضا (۱۳۸۵)، رشید یاسمی و آموزش تاریخ رشد آموزش تاریخ، سال اول، شماره ۱، پاییز ۱۳۸۵.
۳۷. رمضان‌پور، سکینه (۱۳۸۵)، آموزش تاریخ در آینه رشد تاریخ رشد آموزش تاریخ، دوره هشتم، شماره ۲، شماره مسلسل ۲۵، زمستان ۱۳۸۵.
۳۸. شاه محمدی، نیزه (۱۳۹۱) مدل‌های ارتقای تاریخی در برنامه‌ها و کتاب‌های درسی وزارت آموزش و پرورش رشد آموزش تاریخ، دوره هشتم، مسلسل ۱۹، تابستان ۱۳۸۴.
۳۹. اوپنهام، ا. ن. (۱۹۲۴)، طرح پرسش‌نامه و سنجش نگرش‌ها، ترجمه مرضیه کریمی (۱۳۷۵)، تهران، انتشارات سمت.
۴۰. ایراک، استفان (۱۹۲۵)، راهنمای تحقیق و ارزشیابی در روان‌شناسی و علوم تربیتی، ترجمه علی دلاور (۱۳۸۳)، تهران، نشر ارسیاران.
۴۱. باستانی پاریزی، محمد ابراهیم (۱۳۸۰)، روایتگر نکته‌سنج تاریخ گفت و گو با دکتر باستانی پاریزی، گفت و گو کنندگان: دکتر جواد عباسی، رشد آموزش تاریخ، سال سوم، شماره ۷، پاییز ۱۳۸۰.
۴۲. برادران شکوهی، سیروس (۱۳۸۲)، نیم قرن تدریس تاریخ، گفت و گو با دکتر سیروس برادران شکوهی، گفت و گو کنندگان: جمشید نوروزی، رشد آموزش تاریخ، سال پنجم، شماره مسلسل ۱۳.
۴۳. بیانی، شیرین، (تابستان ۱۳۸۰)، دکتر شیرین بیانی معلم دلسوز و پژوهشگر بر جسته، گفت و گو با دکتر شیرین بیانی، گفت و گو کنندگان: دکتر جواد عباسی، رشد آموزش تاریخ، سال سوم، شماره ۶، تابستان ۱۳۸۰.
۴۴. پاشا شریفی، حسن و نجفی زند، جعفر (۱۳۷۷)، روش‌های آماری در علوم رفتاری، تهران، سخن.
۴۵. جفتایی، مهری (۱۳۸۵)، تأثیرگذاری درس تاریخ و نحوه تدریس، فصلنامه کهن روزگار، دیران تاریخ و درس تاریخ، تابستان ۱۳۸۵.
۴۶. جوادیان، مسعود (۱۳۸۵)، چگونگی تبیین نگرش تاریخی در برنامه‌ها و کتاب‌های درسی وزارت آموزش و پرورش رشد آموزش تاریخ، دوره هشتم،

